

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

משנה פסחים י:א

עֲרַבֵי פֶסַחִים סְמוּךְ לַמִּנְחָה, לֹא יֹאכְל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֶׁךְ. וְאִפְלוּ עֲנֵי שְׁבֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכְל עַד שִׁיֶּסֶב.

On the eve of Passover, adjacent to *minḥa* time, a person may not eat until dark. Even the poorest Jew should not eat until he reclines.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

פרקדן - לא שמיה הסיבה, הסיבת ימין - לא שמה הסיבה, ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה. אשה אצל בעלה - לא בעיא הסיבה, ואם אשה חשובה היא - צריכה הסיבה. בן אצל אביו - בעי הסיבה. איבעיא להו: תלמיד אצל רבו מאי? תא שמע, [דאמר] אבוי: כי הוינן בי מר זגין אבירכי דהדדי, כי אתינן לבי רב יוסף, אמר לן: לא צריכתו, מורא רבך כמורא שמים. מיתבי: עם הכל אדם מיסב, ואפילו תלמיד אצל רבו! - כי תניא ההיא - בשוליא דנגרי. - איבעיא להו: שמש מאי? - תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי: השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב - יצא. מיסב - אין, לא מיסב - לא, שמע מינה: בעי הסיבה, שמע מינה.

Lying on the back is not reclining; reclining on the right side is not reclining. Moreover, he may put [his food] into the windpipe before the gullet, and thus endanger himself. A woman in her husband's [house] need not recline, but if she is a woman of importance she must recline. A son in his father's [house] must recline. The scholars asked: What about a disciple in his teacher's presence? — Come and hear, for Abaye said: When we were at the Master's [Rabbah b. Nahman's] house, we used to recline on each other's knees. When we came to R. Joseph's house he remarked to us, 'You do not need it: the fear of your teacher is as the fear of Heaven.' An objection is raised: A man must recline with all [people], and even a disciple in his master's presence? — That was taught of a craftsman's apprentice. The scholars asked: What about an attendant? — Come and hear, [or R. Joshua b. Levi said: A attendant, who ate as much as an olive of unleavened bread while reclining has discharged [his duty]. Thus, only while reclining, but not if he was not reclining. This proves that he must recline. This proves it.

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תעב

ויהיה שולחנו ערוך מבע"י כדי לאכול מיד כשתחשך. ואף אם הוא בבה"מ [בבית המדרש], יקום משום, שמצוה למהר ולאכול בשביל התינוקות שלא ישנו. אבל לא יאכל קודם שתחשך אע"ג דבשאר שבתות וי"ט יכולין להוסיף מחול על הקודש, פסח שאני, דזמן אכילת מצה אינו אלא בלילה, דומיא דפסח.

His table should be set from the previous day to eat as soon as it gets dark. Even if he is in the study hall, he should exit it, because it is a mitzvah to hasten and to eat so that the children do not fall asleep. However, one should not eat before it turns dark, even though on an ordinary Shabbat or holiday one may add to the sacred time, Pesach is different because the time to eat matzah is only at night, as it was for the Pesach sacrifice.

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

ויסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו, ויכין מקום מושבו שישב בהיסיבה דרך חירות. וכי אבי העזרי, בזמן הזה שאין רגילות בארצינו להיסב, יושב כדרכו וא"צ להיסב. וכשהוא מיסב, לא יטה על גבו, ולא על פניו, ולא על ימינו, אלא על שמאלו. ופי' רשב"ם, מפני שצריך לאכול בימינו; ולפי"ז איטר יד ימינו יטה על ימינו. ורש"י פי' הטעם שלא יקדים קנה לושט, ולפי"ז אין חילוק בין איטר לאחר :

One should set the table with nice utensils to the best of his ability and prepare the seat that he will occupy reclining, in the manner of freedom. The Avi Ezri [=Raviyah] wrote that nowadays, when it is not customary in our lands to recline, one may sit in the ordinary fashion and there is no obligation to recline. If one reclines, he should not be supine, nor prone, nor on his right side, but only on the left. Rashbam explained that it is to eat with his right hand, therefore a leftie should recline on his right side. Rashi however gave the reason that one should not choke, in which case there is no difference between one who is right-handed and left-handed.

אשה אינה צריכה היסיבה. ופירש רשב"ם, מפני שאימת בעלה עליה. ולפי"ז אלמנה וגרושה בעו היסיבה. ובה"ג כתב, משום דלאו אורח ארעא דאשה למזגא, ולפי"ז כל אשה אינה צריכה היסיבה: אשה חשובה צריכה היסיבה, בן אצל אביו צריך היסיבה, אפילו הוא רבו מובהק. תלמיד לפני רבו א"צ היסיבה, אפילו אינו רבו מובהק, אא"כ נתן לו רבו רשות :

A woman does not have to recline. Rashbam explained that it is because she is subservient to her husband. In that case, a widow or a divorcee would have to recline. The BaHaG wrote that it is because a woman does not customarily pour wine, in which case, no woman needs to recline. An important woman needs to recline, as does a son seated at his father's table, even if his father is his teacher. A student does not have to recline in the presence of his teacher, even if it is not his regular teacher, unless he is given permission to do so.

השמש צריך היסיבה וכל מי שצריך היסיבה אם אכל ושתה בלא היסיבה לא יצא.
The waiter needs to recline, and anyone who is obliged to recline and eats or drinks without reclining—has not met his obligation.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק י
אמר רב לוי: ולפי שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד, וכאן להיות אוכלין מסובין, להודיע שיצאו מעבדות לחירות.

R. Levi said: sine it is the manner of servants to eat while standing, here we need to recline while eating to indicate the transition from slavery to freedom.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה ז:
לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות והוא מסב דרך חרות.
Therefore, when one dines on this night, he must eat and drink while reclining in the manner of freedom.

הגהות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פרק ז
Rabbi Meir ben Rabbi Yekutiel HaKohen of Rothenburg was born circa 1260.

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

רבי אבי"ה כתב שאין אנו צריכין הסיבה בזמן הזה, שהרי בני חרי אינן מסובין. ואדרבה ישיבה כדרך הויה דרך חירות. אמנם יחידאה היא, ע"כ:

Raviyah wrote that we do not require reclining nowadays because freemen do not recline. Au contraire; being seated [upright] is indicative of freedom. However, his is a solitary opinion.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בארבעה כוסות הללו.

R. Yehoshua ben Levi said: Women are obligated in the four cups.

שאלתות דרב אחאי פרשת צו שאלתא עז

אשה אינה צריכה הסיבה מאי טעמא? לאו דירכא דנשי למזגא. ואי אשה חשובה היא, צריכה הסיבה.

A woman does not have to recline. Why? Because it is not the custom of woman to pour wine. But an important woman needs to recline.

רמ"א שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב

הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם), אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי"ה דכתב דבזמן הזה אין להסב.

NOTE [R'MA]: All our women are considered important, yet they are not accustomed to reclining, because they rely on the opinion of Raviyah that it is not required nowadays.

רבינו מנוח - ספר המנוחה הלכות חמץ ומצה פרק ז (Narbonne, 13th century)

א"נ [אי נמי] יש לפרש אינה צריכה הסיבה לפי שהיא טרודה בתיקון המאכל והכנתו, פטורה מהסבה כמו שפטורה ממצות עשה שהזמן גרמא. אבל אשה חשובה שיש לה עבדים ושפחות הטורדים בעיני המאכל, והיא יושבת בקתדרה, צריכה הסיבה.

Another possibility is that a woman does not have to recline because since she is preoccupied with preparing the meal and serving it they released her from the obligation—just as she is released from time-bound mitzvot. However, an important woman who has maids and servants who take care of the meal—while she remains seated at the table—would have to recline.

ברכי יוסף אורח חיים סימן תעב

ונראה דלפי טעם הגאון דמאי דאשה אינה צריכה היינו משום דלאו דרכה למזגא, והוא טעם כעיקר, כמ"ש הרב פר"ח וכמ"ש אות ב'. אם כן האידנא דאיש ואשה, יחד עשיר ואביון, בימי שנה לאו ארח ארעא למזגא, מאחר שכן ליל התקדש חג דנהוג להסב, איש ואשה שוו בשיעוריהן, וצריכו הסבה, דאידי ואידי בכל השנה לאו ארחייהו בהכי. ודוק.

חזון עובדיה ב:קכ

מנהג בין הספרדים שהנשים מסיבות, מפני שאין דרך להקפיד.

Should We Incline or Recline?

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ד:ח

כיצד סדר סעודה? אורחין נכנסין ויושבין על ספסלים ועל גבי קתדראות, עד שיתכנסו. נתכנסו כולן, נתנו להם לידיים. כל אחד ואחד נוטל ידו אחת. מזגו להם את הכוס, כל אחד ואחד מברך לעצמו. הביאו לפנייהם פרפראות, כל אחד ואחד מברך לעצמו.

How is a [formal] meal conducted? Guests enter and sit upon benches and chairs until all have gathered. When they have all gathered, they are given [water] for handwashing, and each one washes one of his hands. When their cups are filled, each one makes his own *b'rakha*. When the appetizers are brought, each one makes his own *b'rakha*.

עלו והסבו, ונתנו להם לידיים, אע"פ שנטל ידו אחת נוטל שתי ידיו. מזגו להם את הכוס, אע"פ שברך על הראשון מברך על השני. הביאו לפנייהם פרפראות, אע"פ שברך על הראשונה מברך על השניה, ואחד מברך לכולן. הבא אחר שלש פרפראות, אין לו רשות ליכנס.

When they have gone up[stairs] and reclined, they are given water for handwashing. Even though they have already washed one hand, they now wash both hands. When their cups are filled, even though they already made a *b'rakha* on the first one, they make another on the second. Appetizers are set before them and even though they already made a *b'rakha* on the first on the first ones, they make a *b'rakha* on the second ones, but one can make it for them all. Anyone who arrives after three appetizers [have been served] may not enter.

משנה אבות ד:טז

רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין:

Rabbi Jacob said: this world is like a vestibule before the world to come; prepare yourself in the vestibule, so that you may enter the banqueting-hall.

<p>מְרַקְלִין, מְרַקְלִין m. (τρικλίσιον, triclinium) 1) <i>dining couch</i>. Y. Hag. II, 77^a bot. הֲנִי מוֹצֵעַ לָכֶם the banqueting couch is spread for you (your reward in the hereafter is prepared).—2) <i>dining room, reception room</i>. Y. R. Hash. IV, 59^b bot. מִיִּתְּ לְקִיטוֹן even if they adjourned from the tricl. to the sleeping room. Y. Keth.</p>	<p>פְּרוֹזְדוֹר (פְּרוֹסְדוֹר) m. (προσδωρον; ὄ rendered by זר) <i>verandah, vestibule</i>. Targ. I Kings VII, 7 פְּרוֹסְדָּא (ed. Lag. פּוֹרְסָדָּא; corr. acc.).—Ab. IV, 16 לֵפְיָא הַעוֹלָם הַזֶּה דּוּמָה לְפְרוֹזְדוֹר (Ar. לְפְרוֹס' וּכְ) this world is like a vestibule to the world to come; prepare thyself in the vestibule &c. Cant. R. to</p>
---	---

הלילה הזה, כלנו מסובים Moshe Sokolow: Seder Etiquette

A triclinium (plural: triclinia) is a **formal dining room in a Roman building**. The word is adopted from the Greek **triklinion** (τρικλίνιον)—from tri- (τρι-), "three", and klinē (κλίνη), a sort of couch or rather chaise longue.

אסתר א:ו-ז

מטות זהב וכסף על רצפת בהט־ושש ודר־וסחרת: והשקות בכלי זהב...

...and there were couches of gold and silver on a pavement of marble, alabaster, mother-of-pearl, and mosaics. Royal wine was served in abundance...

שמות ל"ב (ו)

וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק:

תרגום אונקלוס שמות ל"ב:ו'

ואקדימו ביומא דבתרוהי ואסיקו עלון וקריבו נכסן ואסחר עמא למיכל ולמשתי וקמו לחייבא.

Af. אסחר 1) to surround, enclose. Targ. Josh. VI, 3; 11; 14 (interch. with Pe.); a. fr.—2) to go about. Targ. II Chr. XVII, 9.—3) to lead about, to move. Targ. O. Ex. XIII, 18. Targ. I Sam. V, 8; a. fr.—4) (comp. חִיף Hif.) to recline around the table, to dine. Targ. Ex. XXXII, 6. Targ. I Sam. XX, 5; a. fr.

0

משנה מסכת פסחים פרק י

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות:

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו **מצה**.

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה **מרור**.

שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו **צלי**.

שבכל הלילות אנו **מטבילין** פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים.

תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק י דף לז טור ב/מ"ב

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות:

שבכל הלילות אנו **מטבילין** פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים.

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו **מצה**.

שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו **צלי**.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה נוסח ההגדה

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות:

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

שבכל הלילות אין אנו **מטבילין** אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים.
שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה והלילה הזה כולו **מצה**.
שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות והלילה הזה **מרור**.
שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו **מסובין**.

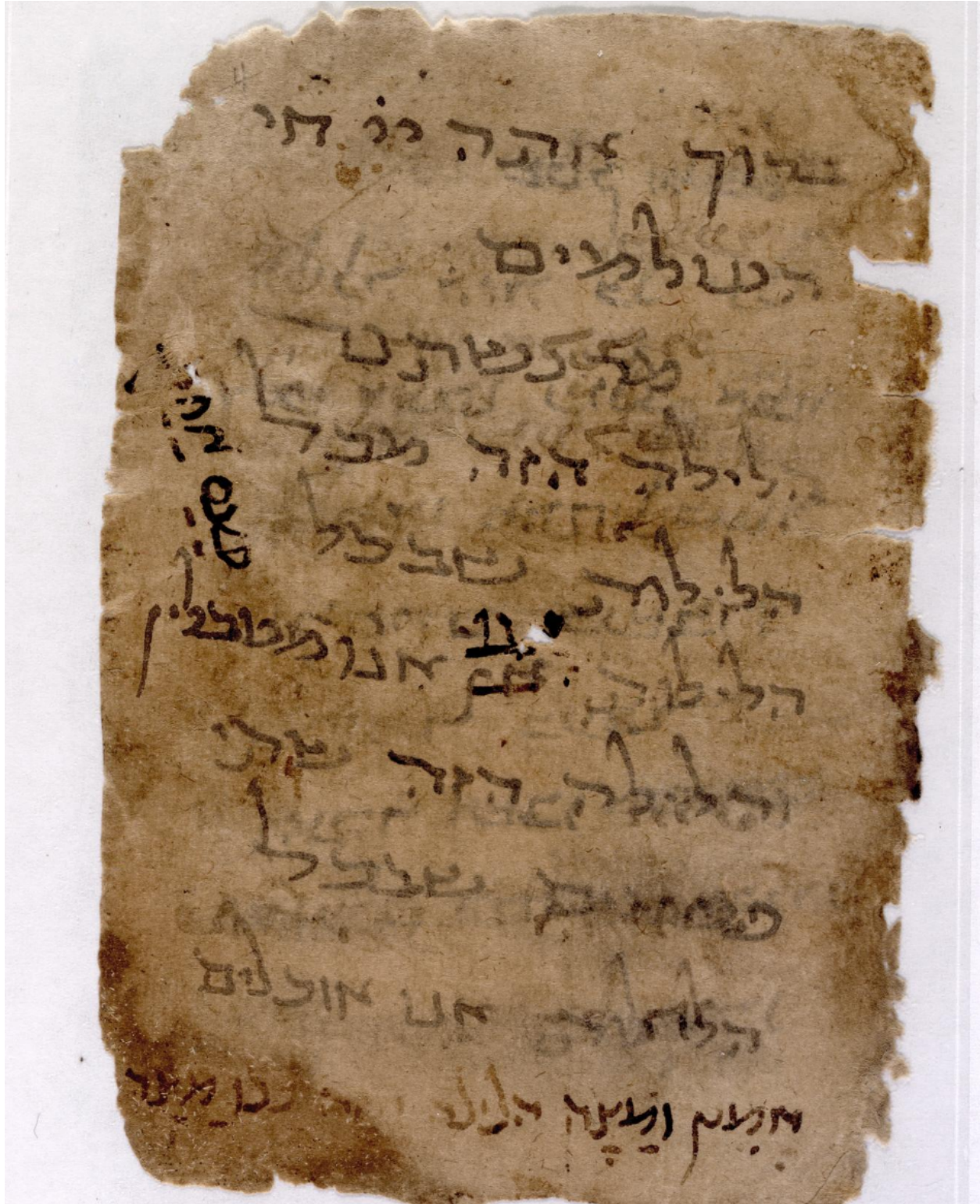
מקסוול-האוז הגדה של פסח

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה
הלילה הזה כלו **מצה**.
שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות
הלילה הזה **מרור**.
שבכל הלילות אין אנו **מטבילים** אפילו פעם אחת
הלילה הזה שתי פעמים.
שבכל הלילות אנו אוכלים בין יושבים ובין מסובים
הלילה הזה כלנו **מסובים**.

The Dropsie College Haggadah

<http://openn.library.upenn.edu/Data/0002/html/h211.html>

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

הלילה הזה, כלנו מסובים
Moshe Sokolow: Seder Etiquette

מאכלים לילנו מן המזון
לפני דני פלג ומלפני
הלילה הזה וכל ימיו
אפי' זעקתו נשכח אצלו
מלפניו וכלתו ילדו
ולפניו יבשרו
ואומר בעל
המאכל ישבנו אבותינו
הזעקתם ותקו אצל אבותינו
נאצי נחור ויעבדו
8